

ÖĞRETMEN ADAYLARININ COĞRAFYA OKURYAZARLIĞI ALGI DÜZEYLERİNİN FARKLI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ*

*Yurdal DİKMENLİ***

ÖZET

Eğitimin ana hedefi toplumun ihtiyaç duyduğu nitelikli insanı yetiştirmektir. Günümüzde meydana gelen hızlı gelişim ve değişim sürecinin gerekliliği olarak coğrafya okuryazarlığı; her bireyin eğitim sürecinin bir parçası olması zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir. Coğrafya okuryazarlığı algı düzeyi yüksek olan bireyler; coğrafyadaki kavramları ve kavramlar arasındaki ilişkileri oluşturabilen, dünyayı daha iyi anlayabilen, yaşam alanını daha iyi organize edebilen bireylerdir. Çalışmanın amacı, öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algılarının ne düzeyde olduğunu tespit etmektir. Ayrıca düşük algı düzeylerinin geliştirilmesi için önerilerde bulunmaktır. Öğretmen adaylarının gelecekte öğrencilerine rehberlik edecek ve onları hayata hazırlayacak olmaları nedeniyle; coğrafi bilgi ve algı düzeylerinin yüksek olması gerekliliğine olan inanç da bu çalışmanın hazırlanmasında vesile olmuştur. Öğretmenler, edinmiş oldukları bilgilerle öğrencilerinin coğrafya okuryazarlıklarını geliştirerek bu bilgileri yaşamları süresince kullanabilen insanlar olarak yetişmelerini sağlamaya çalışırlar. Literatür taramasında coğrafya okuryazarlığı ile ilgili yapılan çalışmaların genellikle “bilginin ölçülmesi” ile sınırlı tutulduğu (Dikmenli, 2014) görülmüştür. Oysa coğrafya okuryazarlığı algısı; bilginin alınması, yorumlanması, seçilmesi ve düzenlenmesinden oluşmaktadır. Bu çalışmada ise öğretmen adaylarının coğrafi okuryazarlık düzeyleri değil, algı düzeyleri sorgulanmıştır. Çalışmanın alanın da bir ilk olması sebebiyle literatüre önemli bir katkı sağlayacağı da düşünülmektedir. Bu çalışmada, Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesinin farklı bölüm/anabilim dallarında farklı sınıf düzeylerinde okuyan toplam 473 öğretmen adayının coğrafya okuryazarlık algı düzeyi belirlenmeye çalışılmıştır. Veriler, coğrafya algı düzeyini belirlemeye yönelik olarak Dikmenli (2014) tarafından geliştirilmiş olan 21 maddelik beşli likert tipindeki “Coğrafya Okuryazarlığı Algı Ölçeği” ile toplanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre öğretmen adaylarının

* Bu çalışmanın bir bölümü 29-31 Mayıs 2014 tarihleri arasında, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde düzenlenen 13. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Eğitimi Bölümü Sınıf Öğretmenliği ABD, El-mek: dikmenli@hotmai.com

coğrafya okuryazarlığı algılarının yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya, Coğrafya Eğitimi, Coğrafya Okuryazarlığı Algısı, Öğretmen Adayları

EXAMINATION OF TEACHER CANDIDATES' GEOGRAPHY LITERACY PERCEPTION LEVELS ACCORDING TO DIFFERENT VARIABLES

STRUCTURED ABSTRACT

Head and Keywords: The aim of the study is to determine the level of teacher candidates' geography literacy perception and to raise awareness on these issues. It also examines whether geography literacy perception level differs based on gender, department and grade levels. According to the results, it was found that geography student teachers' geography literacy were high. Teacher candidates' geography literacy was determined to differ significantly depending on gender, department and grade levels.

Introduction and Purpose of the Study: To be geography literate does not only mean having knowledge of geography. Literacy is a systematically approach to an incident, a phenomenon, a situation and a place, which requires understanding and comprehension, and which aims that the learners reach certain skills by gaining capability of analysis and synthesis. The belief that teacher candidates should have high levels of geography knowledge and perception because they will guide their students and prepare them for life in the future led to this study. Teachers try to raise students who can make use of their knowledge of geography by improving their geography literacy level. Not geography literacy level but perception level of geography literacy was examined in this study. It was also examined whether geography literacy perception level differs based on gender, department and grade levels.

Conceptual Issues Related to the Work / Theoretical Framework: There is limited research on geography literacy in the relevant literature. It was found in those studies that geography literacy level is low. According to the research carried out by National Council for Geographic Education (NCGE) to determine the geography literacy level of Americans, 25% of Americans couldn't know the location of the Pacific Ocean, and 14% of them couldn't even show their country on the map. Accordingly, NCGE carried out a new research and prepared a report contributing a lot to geography education. With this report prepared on behalf of many organizations related to geography education, geography education was grouped under 6 main headings and 18 standards. It was determined what geography literate should know with these standards. The main titles of these standards are: *The World with Spatial Expression, Places and Regions, Physical Systems, Environment and society, and Using Geography* (National Geographic Society (NGS), 1994).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015

National Geographic Society [NGS] have researches carried out regularly for young people in the 18-24 age range about their geography literacy levels. Recent questions related to countries which were on the press and in which there were different changes and developments were asked to young people. However, it was understood that approximately half of the participants don't have enough knowledge about these countries and the events took place in them. 66% of the participants couldn't show the location of Iraq in which USA carried out military intervention. Although the images of tsunami disaster which affected in Indonesia in 2005 were in the press in a long time, 75% of Americans couldn't show this country on the map (National Geographic Roper Survey, 2006).

In a research supported by International Geographical Union (IGU) and USA National Geographic Society, geography literacy map of the 52 countries including Turkey was tried to be illustrated. The geography department first grade students from all these 52 countries were asked to draw the outline of world map. Consequently, it was found out that geography literacy level was in the low category in Muslim countries including Turkey (Saarinen and MacCabe, 1995). Similarly, it was determined in many researches carried out on the sample groups of different grade and age levels in different countries that students' geography knowledge was not in a sufficient level (Torrens, 2001; Oigara, 2006; Gençtürk, 2009).

Method: The participants of this research were 473 students who were studying at 7 different departments and different grade levels in 2012-2013 Spring Term. Appropriate sampling was used in forming the participants.

'Geography literacy perception scale' which was developed by Dikmenli (2014) was used in order to gather the data. This scale includes 21 items and 3 sub-factors. It was a Likert scale which can be graded between 1-5. The items were designed and graded as: "(1) never", "(2) rarely", "(3) sometimes", "(4) usually" and "(5) always"

The items in the scale includes 3 sections relating to geography literacy perception: *The ability to know the location* (9 items), and *the comprehension of human-environment interactions* (7 items), and *critical thinking skills with geographic knowledge* (5 items). There are 14 positive and 7 negative statements. So, while the least possible point is 21, the most possible one is 105. The model which was developed by Mcbeth, Hungerford, Marcinkowski, Volk and Meyers (2008) was benefitted in the grading of the sub-factors of the scale.

Results and Discussion: According to the results of the study, it was identified that the teacher candidates have a high level of geography literacy perception. As for the sub-factors, teacher candidates' perceptions were found to be high in the ability to know location and in the comprehension of human-environment interactions, but middle in critical thinking skills with geographical knowledge. Higher geography literacy perception level is the dimension that indicates ability has literally turned to skills. However, it came out that the teacher candidates' geography literacy perception were not in such a level. Based on this result, it can be said that the objectives of

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015

geography lesson concentrate on knowledge and attitude levels, however, it cannot sufficiently affect skill dimension.

Male teacher candidates' geography literacy perception level was observed to be significantly higher than female teacher candidates' geography literacy perception level. As for the sub-categories of the scale, it was occurred that: the perception levels of male and female students' ability to know a location is equal. Male teacher candidates' level of human-environment interactions comprehension is some a little bit higher than that of female teacher candidates, but this doesn't cause a significant difference. Finally, Male teacher candidates' level of critical thinking skills with geography knowledge is significantly higher than that of female teacher candidates. Kubiato, Janko and Mrazkova determined in their research on 7th grade students that 45% of male students and 30% of female students like geography lesson. This case can be said to be related to that male student teachers' geography literacy level is higher in comparison with that of female ones.

Teacher candidates' geography literacy perception levels have differentiated significantly based on their grades. There occurred a significant difference between 2nd grade and 3rd grade teacher candidates in favour of 2nd graders.

Teacher candidates' geography literacy perception levels have differentiated significantly in terms of their department. According to this, there occurred significant difference among the CEIT (Computer Education and Instructional Technologies Teaching Department), primary school and social science teaching departments in favour of primary school and social science teaching departments' teacher candidates; among the science, primary school, social science, and Turkish teaching departments in favour of primary school, social science, and Turkish teaching departments' teacher candidates; and among, maths, primary school, social science, and Turkish teaching department in favour of primary school, social science, and Turkish teaching departments' teacher candidates; and finally, between preschool and primary school teaching departments in favour of primary school teaching departments' teacher candidates. Consequently, it can be claimed that geography literacy perception levels of teacher candidates studying at verbal departments were found to be higher than that of the students studying at quantitative departments. Formal education, environment, age, gender, family, education, mass media, reading habits and personal experiences have been effective geography literacy (Gençtürk, 2013).

Teacher candidates' geography literacy levels were not tested through their geography knowledge. They were asked how they perceive themselves in geography literacy according to the scale items, and it was found that their geography literacy perception levels were high. Researches on geography literacy in the literature (not geography literacy perception), determined that geography literacy level was low NGS, 1988; NGS, 1994; Saarinen and MacCabe, 1995; Torrens, 2001; NGRS, 2006; Oigara, 2006; Gençtürk, 2009). While these researches focused on geography literacy level, this research focused on geography literacy perception level, so it can be said to be different from the others.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015

Conclusions and Recommendations: In order that geography literacy perception can be at a high level, it is necessary above all that perception towards geography lesson should be high. There is a direct relationship between learning levels of students and teacher's attitude in the classroom. Teacher's performance which can affect learning positively also has an effect on the attitudes students have towards geography lesson (Den Broke, 2001). İlhan et al. (2013) found that 39.2% of the students stated that teacher has a significant effect on their geography lesson success in the research they carried out with high school students.

In their studies they carried out with students from different kinds of high schools Kocalar and Demirkaya (2014) concluded that students don't gain any skills in geography classes. On the other side, in his study on realization level of geographic skills that are aimed to be gained in geography classes at high school Unlu (2011) determined that student's gain skills that an individual can make use of different areas in daily life. No matter how hard geography teaching programme of 2005, compared to the past, prioritise bringing students geographical skills, it is understood from the geography skill gaining level of students that teachers passed over this issue.

Key Words: Geography, Geography Education, Geography Literacy Perception, Teacher Candidates

GİRİŞ

Teknolojinin hızla geliştiği günümüzde, çok farklı alanlarda oldukça hızlı gelişmeler yaşanmaktadır. Bu gelişim ve dönüşümlerle birlikte kavramlara yüklenen anlamlar da değişmektedir. Bu kavramlardan biri de, yepyeni boyutlar kazanmış olan “okuryazarlık” kavramıdır. Okuryazarlık kavramı bireylere genel olarak okuma, yazma ve rakamsal ifadeleri anlayabilme becerisi kazandırmayı amaçlayan bir algıdan yola çıkarak yeni algısal özellikleri beraberinde getirmiştir. Bu özelliklerden biri de “bireylerde yaşam boyu öğrenme bilincini oluşturma, bu bilinci geliştirme, daha etkin öğrenme için bireylerin yeni beceriler kazanmalarını sağlama” olarak tanımlanabilir” (Organisation for Economic Cooperation and Development [OECD], 1995). Gelişmiş ülkelerin, bütün bilim alanlarında kazanılan bilgi ve beceri düzeyi yerine günümüzde kullandıkları kavram, okuryazarlık becerisi şeklinde ele alınmaktadır. Bu bağlamda kendimizi dünyada meydana gelen doğal ve beşeri olaylardan soyutlamamız mümkün değildir. Çünkü meydana gelen bu olayların sonuçları yaşam alanımızı doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir (Altınbilek ve Sanalan, 2005). Bireylerin etkileşime ayak uydurabilmesi için, bilgi ve beceri düzeyi yüksek bir coğrafya okuryazarlık seviyesine sahip olması gerekmektedir.

Coğrafi okuryazarlığını tanımlamak, hem coğrafyacılara fikir birliğinin olmaması hem de kavramın sınırlarının belli olmaması nedeniyle oldukça zor olarak algılsa da farklı araştırmacı ve kurumların yapmış oldukları tanımlarda coğrafya okuryazarlığı genel olarak “lokasyon veya harita üzerinde yer bulma yeteneği” olarak ifade edilmektedir (Winship, 2004). Çünkü yerlerin isimlerini ve özelliklerini bilmenin coğrafyanın temelini oluşturan unsurlar olduğu belirtilmektedir (Karabağ, 2001). Fakat bazı araştırmacılar sadece lokasyon bilgisinin coğrafya okuryazarlığı kavramını ifade etme de yeterli olmayacağını, lokasyon bilgisine sahip olmanın coğrafya okuryazarlığının ilk adımı olduğunu söylemektedirler (Barcler and Stoltman, 1986). Akengin (2013) de farklı bir bakış açısıyla coğrafi okuryazarlığını; “coğrafi olayları anlama ve yorumlama” olarak tanımlamaktadır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015

Oigara (2006) coğrafya okuryazarlığını alt, orta ve üst seviye olmak üzere üçe ayırmaktadır. Alt düzeydeki okuryazarlıkta lokasyon bilme becerisi yer almaktadır. Orta düzeydeki okuryazarlık, insanın çevre ile olan ilişkisini neden-sonuç ilişkisi ile birlikte anlamayı gerektirmektedir. Bu seviye sorgulama, doğrulama, değerlendirme ve analiz etme becerilerinden oluşur. Üst düzey okuryazarlık ise eleştirel coğrafya yaklaşımıdır. Bu seviye ile bireyler, eleştirel milletlerin sahip oldukları güçlerin ve doğal kaynakların farklı olmasının coğrafya ile bağını anlarlar. Bu nedenle coğrafya okuryazarlığı kuru bir bilgi türü olmaktan öte, günlük yaşamda karşılaşılan problemleri çözme ve karar verme yeteneğini içeren bir beceri olarak değerlendirilmektedir (Stoltman, 1991).

Coğrafya okuryazarı olmak demek sadece coğrafi bilgilere sahip olmak değildir. Okuryazarlık; anlama ve kavrama gerektiren, analiz ve sentez yapabilme kabiliyeti kazanarak belli becerilere ulaşmayı amaçlayan olay, olgu, durum ve yerlere karşı sistemli bir yaklaşımdır (Dikmenli, 2014). Coğrafi ortamın bir parçası olarak yaşadığımız dünyada insan çevresinden çevre de insandan doğrudan veya dolaylı olarak etkilenmektedir. Coğrafya okuryazarı olan birisi bu etkileşim sonucunda doğaya en az zararı vererek doğanın olumsuz etkilerinden kurtulma, becerisi gösterir. Aynı zamanda farklı kültür ve insanlar arasındaki ilişkileri anlama yeteneğine de sahip olur. Bunun için de insan önce yaşadığı yerin özelliklerini, neden burada yaşadığını, çevresinde olan olay ve olguların ne olduğunu, bunlar arasındaki etkileşimin kendisini ne zaman ve ne ölçüde etkileyebileceğini bilmelidir. Bunları gerçekleştirebilmek için ise iyi bir coğrafi bakış açısına sahip olmak, coğrafi bilgiyi doğru okumak ve belli becerilere ulaşmak gerekmektedir.

Coğrafya okuryazarlığı ile ilgili literatürde çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Yapılan çalışmalar ise başarı testleri ile coğrafya okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik uygulamalardan oluşmaktadır. Genel olarak sınırlı sayıdaki bu araştırmalara göre, coğrafya okuryazarlığı seviyesinin düşük olduğu belirlenmiştir. National Councilfor Geographic Education [NCGE] Amerikalıların coğrafya okuryazarlık düzeyi belirlenmeye yönelik olarak 1988 yılında bir araştırma yaptırmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre Amerikalıların %25'i Büyük Okyanus'un yerini bilememişler, %14'ü ise ülkelerinin yerini bile haritada gösterememişlerdir. Bunun üzerine NCGE, tarafından 1994 yılında coğrafya eğitimine önemli bir katkı sunan yeni bir çalışma yapılmıştır. Coğrafya eğitimi ilgili birçok kurum adına hazırlanan bu rapor ile coğrafya eğitimi 6 ana başlık ve 18 standart altında toplanmıştır. Bu standartlarla coğrafya okuryazarı olan bir kişinin neleri bilmesi gerektiği ortaya konulmuştur. Bu standartların ana başlıkları; *Mekânsal Anlatımıyla Dünya, Yerler ve Bölgeler, Fiziki Sistemler, Beşeri Sistemler, Çevre ve Toplum, Coğrafyanın Kullanımı* 'ndan oluşmaktadır (National Geographic Society (NGS). Geography for Life: National Geography Standarts 1994" (Yaşam İçin Coğrafya: Ulusal Coğrafya Standartları; 1994).

ABD Ulusal Coğrafya Kurumu da, (National Geographic Society [NGS]), 18-24 yaş aralığındaki gençlere yönelik coğrafya okuryazarlığı düzeyleri ile ilgili belli aralıklarda araştırmalar yaptırmıştır. Gençlere dünyada farklı değişimlerin ve gelişmelerin yaşandığı, basında çok fazla gündeme gelen ülkelere ait güncel sorular sorulmuştur. Ancak katılımcıların yaklaşık yarısının bu ülkelerle ve oralarda meydana gelen olaylarla ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmıştır. Katılımcıların %66'sının ABD'nin 2003 yılında müdahale ettiği Irak'ı, harita üzerinde gösterememişlerdir. Yine 2005 yılında Endonezya'da etkili olan tsunami felaketinin görüntüleri aylarca basında yer almasına rağmen, ABD'lilerin %75'i Endonezya'nın yerini harita üzerinde bulamamışlar (National Geographic Roper Survey, 2006).

Uluslararası Coğrafya Birliği (IGU) ile ABD Ulusal Coğrafya Kurumu tarafından desteklenen bir araştırmada, içinde Türkiye'nin de yer aldığı 52 ülkedeki, üniversitelerin coğrafya bölümü birinci sınıfında öğrenim gören öğrencilere dünyanın taslak haritasını çizdirilmek suretiyle ülkelerin coğrafya okuryazarlık haritası çıkarılmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, içinde

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015

Türkiye'nin de yer aldığı Müslüman ülkelerde coğrafya okuryazarlığının düşük kategoride yer aldığı belirlenmiştir (Saarinen ve MacCabe, 1995). Aynı şekilde literatürde farklı ülkelerde ve farklı sınıf ve yaş düzeylerindeki örneklem grupları üzerinde yapılan pek çok araştırmada da (Torrens, 2001; Oigara, 2006; Gençtürk, 2009) öğrencilerin coğrafya bilgilerinin yeterli düzeyde olmadığı saptanmıştır.

Coğrafya okuryazarlığını, coğrafi bilgileri anlama ve kavrama sonucunda bunları beceri haline getirme yetkinliği olarak tanımlayabiliriz. Çünkü okuryazarlık; problem çözme, muhakeme etme, eleştirel ve yaratıcı düşünme süreçlerini içermektedir. Günümüzde okuryazarlık becerilerinin bireylere eğitim süreci içerisinde kazandırılabilmesi için öncelikle öğretmenlerin bu becerilere sahip olması gerekmektedir. Öğretmen adaylarının eğitim fakültelerinden mezun olurken bu becerileri kazanarak mezun olmaları önemlidir. Bu koşullar sağlandığında; öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığına ilişkin becerilerinin farkında olmaları, bu yetkinliklerini bilinçlilik düzeyine yükseltmeleri ve öğretmenlik mesleğinde öğrencilerinin coğrafya okuryazarlık beceri ve süreçlerinin gelişmesine katkıda bulunmaları kolaylaşacaktır.

Çalışmanın Amacı

Öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algılarının ne düzeyde olduğunu tespit etmektir. Ayrıca düşük algı düzeylerinin geliştirilmesi için önerilerde bulunmaktır. Öğretmen adaylarının gelecekte öğrencilerine rehberlik edecek ve onları hayata hazırlayacak olmaları nedeniyle; coğrafi bilgi ve algı düzeylerinin yüksek olması gerekliliğine olan inanç da bu çalışmanın hazırlanmasında vesile olmuştur. Öğretmenler, edinmiş oldukları bilgilerle öğrencilerinin coğrafya okuryazarlıklarını geliştirerek bu bilgileri yaşamları süresince kullanabilen insanlar olarak yetişmelerini sağlamaya çalışırlar. Literatür taramasında coğrafya okuryazarlığı ile ilgili yapılan çalışmaların genellikle “bilginin ölçülmesi” ile sınırlı tutulduğu (Dikmenli, 2014) görülmüştür. Oysa coğrafya okuryazarlığı algısı; bilginin alınması, yorumlanması, seçilmesi ve düzenlenmesinden oluşmaktadır. Bu çalışmada ise öğretmen adaylarının coğrafi okuryazarlık düzeyleri değil, algı düzeyleri sorgulanmıştır. Çalışmanın alanın da bir ilk olması sebebiyle literatüre önemli bir katkı sağlayacağı da düşünülmektedir.

Problem Cümlesi: Öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı düzeyi nedir?

Alt Problemler

1-Öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı düzeyinde cinsiyete göre anlamlı farklılık var mıdır?

2- Öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı düzeyinde bölüm/anabilim dalına göre anlamlı farklılık var mıdır?

3-Öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı düzeyinde sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık var mıdır?

YÖNTEM

Bu araştırma ilişkisel tarama modeli ile yapılmıştır. İlişkisel tarama modelinde, iki veya daha çok değişken arasında değişimin varlığı ve derecesi belirlenmeye çalışılır (Karasar, 2005). Buradan yola çıkarak bu çalışmada, öğretmen adaylarının coğrafi okuryazarlık algı düzeyleri betimlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu; Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 2012-2013 bahar yarıyılında, 7 farklı bölüm/anabilim dalında ve farklı sınıf düzeylerinde öğrenim görmekte olan 473 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma grubunun oluşturulmasında uygun örnekleme yöntemi

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015

kullanılmıştır. Çalışma grubunun bölüm/anabilim, sınıf ve cinsiyete göre dağılımı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma grubunun bölüm/anabilim, sınıf ve cinsiyete göre dağılımı

Değişkenler		f	%
Cinsiyet	Kız	324	68.5
	Erkek	149	31.5
Sınıf Düzeyi	1.sınıf	24	5.1
	2.sınıf	218	46.1
	3.sınıf	190	40.2
	4.sınıf	41	8.7
Bölüm /Anabilim Dalı	BÖTE Öğretmenliği	40	8.5
	Fen Bilgisi Öğretmenliği	55	11.6
	Matematik Öğretmenliği	52	11
	Okul Öncesi Öğretmenliği	58	12.3
	Sınıf Öğretmenliği	107	22.6
	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	111	23.5
	Türkçe Öğretmenliği	50	10.6
Toplam		473	100

Çalışma grubunda değişken olarak cinsiyet, sınıf düzeyi ve bölüm/anabilim dalları ele alınmıştır. Tablo 1 incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmen adaylarından % 68,5’i (324) kız, % 31,5’i (149) erkektir. Dağılımın bu şekilde olması eğitim fakültesinin öğrenci profilinden kaynaklanmaktadır. Sınıf düzeylerine bakıldığında öğretmen adaylarının %46,1’ini (218) 2. sınıf, %40,2’sini (190) 3.sınıf, %8,7’sini (41) 4.sınıf ve %5,1’ini (24) 1.sınıflar oluşturmaktadır. Bölüm/anabilim dallarına bakıldığında ise % 23,5’i (111) sosyal bilgiler öğretmenliğinde, %22,6’sı (107) sınıf öğretmenliğinde, %12,3’ü (58) okul öncesi öğretmenliğinde, %11,6’sı (55) fen bilgisi öğretmenliğinde, %11,0’i (52) matematik öğretmenliğinde, %10,6’sı (50) Türkçe öğretmenliğinde ve %8,5’i (40) ise Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi (BÖTE) öğretmenliğinde öğrenim görmektedirler.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın amacını gerçekleştirebilmek için gereksinim duyulan verilerin toplanmasına yönelik Dikmenli (2014) tarafından geliştirilen “Coğrafya okuryazarlığı algı ölçeği” kullanılmıştır. Coğrafya okuryazarlığı algı ölçeği 21 madde ve 3 alt faktörden oluşup 1-5 arası puanlanan beşli likert tipi bir ölçektir. Ölçekteki bu maddelerin karşısında; “(1) hiç bir zaman”, “(2) nadiren”, (3) bazen”, “(4) genellikle” ve “(5) her zaman” şeklinde düzenlenmiş ve puanlanmıştır.

Ölçekteki maddeler coğrafya okuryazarlığı algısı ile ilgili *lokasyon bilme becerisi* (9 madde), *insan ve çevre etkileşimini anlama becerisi* (7 madde) ve *coğrafi bilgi ile eleştirisel düşünme becerisi* (5 madde) ile ilgili üç bölümden oluşmaktadır. Ölçekte 14 olumlu, 7 olumsuz madde bulunmaktadır. Buna göre ölçekten alınabilecek en düşük puan 21 iken en yüksek puan 105’tir. Ölçeğin alt faktörlerinin derecelendirilmesinde Mcbeth, Hungerford, Marcinkowski, Volk ve Meyers (2008) tarafından geliştirilen modelden yararlanılmıştır.

Ölçeğin Cronbach’s Alpha güvenirlik katsayısı ,744 olarak belirlenmiştir. Diğer taraftan faktörlere ilişkin Cronbach’s Alpha değerlerinin ise sırasıyla ,851, ,814 ve ,728 olduğu görülmektedir. Buna göre hem her bir faktörün, hem de ölçeğin genelinin tutarlı ölçümler yapabildiği söylenebilir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015

Verilerin Analizi

Araştırmada istatistiksel analizler SPSS 15 programı kullanılarak yapılmıştır. Çalışma grubunun coğrafya okuryazarlık toplam algı düzeylerine ilişkin ortalaması 70,4, Medyan, 71 ve Mod ise 70 olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede grubun algı toplam puanları açısından normal dağıldığı söylenebilir. Öte yandan cinsiyet açısından yapılan homojenlik testi sonuçlarına göre [Levene_(1, 471)=0,321, $p>0.05$], sınıf düzeyleri açısından yapılan homojenlik testi sonuçlarına göre [Levene_(3, 468)=0,421, $p>0.05$] ve bölüm düzeyleri açısından yapılan homojenlik testi sonuçlarına göre [Levene_(6, 466)=0,721, $p>0.05$] göre varyansların eşit olduğu söylenebilir. Bu çerçevede veriler üzerinde parametrik testlerin yapılabileceği anlaşılmış ve coğrafya okuryazarlığı algı düzeyini oluşturan bileşenler ile bağımsız değişkenler arasında ilişkisiz örneklem için t- Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı düzeylerinin alt boyutlarının belirlenmesinde kullanılan minimum ve maksimum puanlar tablo 2’de sunulmuştur:

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlığı Algı Düzeylerinin Alt Boyutlarının Belirlenmesinde Kullanılan Minimum ve Maksimum Puanlar

Coğrafya Okuryazarlığı Algı Alt Düzeyleri	Madde sayısı	Minimum Puan	Maksimum Puan
Lokasyon Bilme Becerisi (Alt Düzey Coğrafya Okuryazarlığı Algı Düzeyi)	9	9	45
İnsan ve Çevre Etkileşimini Anlama Becerisi (Orta Düzey Coğrafya Okuryazarlığı Algı Düzeyi)	7	7	35
Coğrafi Bilgi ile Eleştirisel Düşünme Becerisi (Üst Düzey Coğrafya Okuryazarlığı Algı Düzeyi)	5	5	25
Toplam	21	21	105

BULGULAR VE YORUM

1. Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlığı Algı Düzeyleri

Öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı düzeyleri Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo3. Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlığı Düzeyleri

Coğrafya Okuryazarlığının Alt Bileşenleri		Düşük	Orta	Yüksek	$\bar{X}$	S
Lokasyon Bilme Becerisi (Alt Düzey Coğrafya Okuryazarlığı Algı Düzeyi)	Aralık	9-20	21-33	34-45	38.48	5.83
	f	3	82	388		
	%	0.6	17.4	82		
İnsan ve Çevre Etkileşimini Anlama Becerisi (Orta Düzey Coğrafya Okuryazarlığı Algı Düzeyi)	Aralık	7-15	16-24	25-35	27.90	5.54
	F	14	112	347		
	%	3	23.6	73.4		
Coğrafi Bilgi ile Eleştirisel Düşünme Becerisi (Üst Düzey Coğrafya Okuryazarlığı Algı Düzeyi)	Aralık	5-11	12-18	19-25	17.34	3.75
	F	24	248	225		
	%	5.1	52.4	42.5		
Toplam	Aralık	21-48	49-76	77-105	83,72	12,7 2
	F	0	124	349		
	%	0	26.2	73.8		

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015

Tablo 3’de görüldüğü gibi ölçeğin alt boyutlarından *lokasyon bilme becerisi* boyutunda 9-20 puan arası düşük, 21-33 puan arası orta, 34-46 puan arası yüksek düzey olarak belirlenmiştir. Buna göre *lokasyon bilme becerisi* 9-20 puan aralığına giren öğretmen adaylarının oranı %0.6 (f=3); 21-33 puan aralığına giren öğretmen adaylarının oranı %17.4 (f=82); 34-46 puan aralığına giren öğretmen adaylarının oranı %82’dir (f=388). Öğretmen adaylarının *lokasyon bilme becerisi* boyutundan aldıkları toplam puanın ortalaması (X=38.48) bulunmuştur. Bu değere bakıldığında öğretmen adaylarının *lokasyon bilme becerisi* boyutundaki algılarının yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Ölçeğin alt boyutlarından *insan ve çevre etkileşimini anlama becerisi* boyutunda 7-15 puan arası düşük, 16-24 puan arası orta, 25-35 puan arası yüksek düzey olarak belirlenmiştir. Buna göre *insan ve çevre etkileşimini anlama becerisi* 7-15 puan aralığına giren öğretmen adaylarının oranı %3 (f=14); 16-24 puan aralığına giren öğretmen adaylarının oranı %23.6 (f=112); 25-35 puan aralığına giren öğretmen adaylarının oranı %73.4’dir (f=347). Öğretmen adaylarının *insan ve çevre etkileşimini anlama becerisi* boyutundan aldıkları toplam puanın ortalaması (X=27.90) bulunmuştur. Bu değere bakıldığında öğretmen adaylarının *insan ve çevre etkileşimini anlama becerisi* boyutundaki algılarının yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Ölçeğin alt boyutlarından *coğrafi bilgi ve eleştirel düşünme becerisi* boyutunda 5-11 puan arası düşük, 12-18 puan arası orta, 19-25 puan arası yüksek düzey olarak belirlenmiştir. Buna göre *coğrafi bilgi ve eleştirel düşünme becerisi* 5-11 puan aralığına giren öğretmen adaylarının oranı %5.1 (f=24); 12-18 puan aralığına giren öğretmen adaylarının oranı %52.4 (f=248); 19-25 puan aralığına giren öğretmen adaylarının oranı %42.5’dir (f=225). Öğretmen adaylarının *coğrafi bilgi ve eleştirel düşünme becerisi* boyutundan aldıkları toplam puanın ortalaması (X=17.34) bulunmuştur. Bu değere bakıldığında öğretmen adaylarının *coğrafi bilgi ve eleştirel düşünme becerisi* boyutundaki algılarının orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı düzeylerinin belirlenebilmesi için *lokasyon bilme*, boyutlarından *insan ve çevre etkileşimini anlama* ve *coğrafi bilgi ve eleştirel düşünme* becerileri boyutlarından oluşan ölçek kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığının bu alt boyutlarından aldıkları toplam puanların ortalamaları, standart sapmaları ve hangi düzeyde oldukları Tablo 3’te ayrı ayrı hesaplanmıştır. Buna göre öğretmen adaylarının bu üç boyuttan yani ölçeğin genelinden alabilecekleri en yüksek puan 105’tir. Standartlaştırılmış puana göre, 21-48 puan arası düşük, 49-76 puan arası orta ve 77-105 puan arası yüksek coğrafya okuryazarlık düzeyi olarak tespit edilmiştir. Buna göre *coğrafya okuryazarlığı ölçeğinde* 21-48 puan aralığına giren öğretmen adaylarının oranı %0 (f=0); 49-76 puan aralığına giren öğretmen adaylarının oranı %26.2 (f=124); 77-105 puan aralığına giren öğretmen adaylarının oranı %73.8’dir (f=349). Öğretmen adaylarının *coğrafya okuryazarlığı ölçeğinden* aldıkları toplam puanın ortalaması (X=83.72) bulunmuştur. Bu değere bakıldığında öğretmen adaylarının *coğrafya okuryazarlığı* algılarının yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

2. Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlığı Algı Puanlarının Cinsiyete Göre Durumu

Öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için her bir boyut ve ölçeğin toplamında ilişkisiz örneklem için T testi yapılmıştır.

Tablo4.Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlığı Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılığı Analizi

Düzy	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	sd	t	P
Lokasyon Bilme Becerisi (Alt Düzey Coğrafya Okuryazarlığı Algı Düzeyi)	Kız	324	38.32	5.77	471	-0.874	.383
	Erkek	149	38.83	5.98			
İnsan ve Çevre Etkileşimini Anlama Becerisi (Orta Düzey Coğrafya Okuryazarlığı Algı Düzeyi)	Kız	324	27.59	5.48	471	-1.811	.071
	Erkek	149	28.58	5.63			
Coğrafi Bilgi ile Eleştirel Düşünme Becerisi (Üst Düzey Coğrafya Okuryazarlığı Algı Düzeyi)	Kız	324	17.23	3.72	471	-5.210	.00*
	Erkek	149	19.13	3.50			
Toplam	Kız	324	83.15	12.50	471	-2.701	.007*
	Erkek	149	86.53	12.94			

Tablo 4’de görüldüğü gibi öğretmen adaylarının *lokasyon bilme becerisi* algı düzeyi cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$t(471) = -0.874$; $p>0,05$]. Kız öğretmen adaylarının *lokasyon bilme becerisi* algı puan ortalaması ($X=38.32$) iken erkek öğretmen adaylarının *lokasyon bilme becerisi* algı puan ortalaması ($X=38.83$)’tür. Bu bulguya göre erkek ve kız öğretmen adaylarının *lokasyon bilme becerisi* algı düzeylerinin denk olduğu söylenebilir.

Öğretmen adaylarının *insan ve çevre etkileşimini anlama becerisi* algı düzeyi cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$t(471) = -1.811$; $p>0,05$]. Kız öğretmen adaylarının *insan ve çevre etkileşimini anlama becerisi* algı puan ortalaması ($X=27.59$) iken erkek öğretmen adaylarının *insan ve çevre etkileşimini anlama becerisi* algı puan ortalaması ($X=28.58$)’dir. Bu bulguya göre erkek öğretmen adaylarının kız öğretmen adaylarına göre *insan ve çevre etkileşimini anlama becerisi* algı düzeylerinin biraz yüksek olduğu fakat bunun anlamlı farklılık yaratmadığı söylenebilir.

Öğretmen adaylarının *coğrafi bilgi ve eleştirel düşünme becerisi* algı düzeyi cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$t(471) = -5.210$; $p<0,05$]. Kız öğretmen adaylarının *coğrafi bilgi ve eleştirel düşünme becerisi* algı puan ortalaması ($X=17.23$) iken erkek öğretmen adaylarının *coğrafi bilgi ve eleştirel düşünme becerisi* algı puan ortalaması ($X=19.13$)’tür. Bu bulguya göre erkek öğretmen adaylarının kız öğretmen adaylarına göre *coğrafi bilgi ve eleştirel düşünme becerisi* algı düzeylerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu söylenebilir.

Öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı düzeyi cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$t(471) = -2.701$; $p<0,05$]. Kız öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı puan ortalaması ($X=83,15$) iken erkek öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı puan ortalaması ($X=86,53$)’tür. Bu bulguya göre erkek öğretmen adaylarının kız öğretmen adaylarına göre coğrafya okuryazarlığı algı düzeylerinin anlamlı farklılık yaratacak düzeyde daha iyi olduğu söylenebilir.

3. Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlığı Algı Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Durumu

Öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı puanlarının sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi yapılmıştır. Öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı puanlarının sınıf düzeyine göre betimsel verileri tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlığı Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Betimsel Verileri

Grup	Sınıf Düzeyi	N	$\bar{X}$	S
1	1.sınıf	24	87,58	13,74
2	2.sınıf	218	85,56	11,51
3	3.sınıf	190	82,31	12,83
4	4.sınıf	41	83,95	16,43

Tablo5 incelendiğinde öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı puan ortalaması 1. sınıfta ($X=87,58$), 2. sınıfta ($X=85,56$), 3. sınıfta ($X=82,31$) ve 4. sınıfta ($X=83,95$)'tir.

Tablo 6. Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlığı Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P	Fark Tukey HSD
Gruplar arası	1362,249	3	454,083	2,839	,038	
Gruplar içi	75025,755	469	159,970			2-3
Toplam	76388,004	472				

Analiz sonuçlarına göre öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı düzeyleri sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [F (3-469)= 2,839; $p<0,05$]. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Tukey HSD testi yapılmıştır. Buna göre; sınıf düzeyi 2 olan öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı puanları ortalaması ($X=85,56$) ile sınıf düzeyi 3 olan öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı puanları ortalaması ($X=82,31$) 2.sınıf düzeyinde olan öğretmen adayları lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

4. Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlığı Algı Puanlarının Bölüm/Anabilim Dallarına Göre Durumu

Öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı puanlarının bölüm/anabilim dalına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 7. Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlığı Puanlarının Bölüm/Anabilim Dallarına Göre Betimsel Verileri

Bölüm/Anabilim Dalı	N	$\bar{X}$	S
BÖTE Öğretmenliği	40	80,50	10,15
Fen Bilgisi Öğretmenliği	55	76,93	10,85
Matematik Öğretmenliği	52	77,94	10,66
Okul Öncesi Öğretmenliği	58	82,60	14,88
Sınıf Öğretmenliği	107	88,58	8,38
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	111	87,16	15,12
Türkçe Öğretmenliği	50	87,72	10,80

Tablo 7'de görüldüğü gibi BÖTE öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı puan ortalaması ($X=80,50$), fen bilgisi öğretmen adaylarının ($X=76,93$), matematik öğretmen adaylarının ($X=77,94$), okul öncesi öğretmen adaylarının ($X=82,60$), sınıf öğretmeni adaylarının ($X=88,58$), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ($X=87,16$), Türkçe öğretmen adaylarının ise ($X=87,72$)'dir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015

Tablo 8. Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlığı Puanlarının Bölüm/Anabilim Dalına Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P	Fark Tukey HSD
Gruplar arası	9286,353	6	1547,726	10,748	,000	1-5, 1-6
Gruplar içi	67101,651	466	143,995			2-5, 2-6, 2-7
Toplam	76388,004	472				3-5, 3-6, 3-7 4-5

Tablo 8’de görüldüğü gibi öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı düzeyi bölüm/anabilim dallarına göre anlamlı farklılık göstermiştir [F (6-466)= 10,748; $p < 0,05$]. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Tukey HSD testi yapılmıştır. Buna göre; BÖTE ve sınıf öğretmen adayları arasında sınıf öğretmenliği lehine (1-5), BÖTE ve sosyal bilgiler öğretmen adayları arasında sosyal bilgiler öğretmen adayları lehine (1-6), fen bilgisi ve sınıf öğretmenliği adayları arasında sınıf öğretmenliği lehine (2-5), fen bilgisi ve sosyal bilgiler öğretmen adayları arasında sosyal bilgiler öğretmenliği lehine (2-6), fen bilgisi ve Türkçe öğretmen adayları arasında Türkçe öğretmenliği lehine (2-7), matematik ve sınıf öğretmen adayları arasında sınıf öğretmenliği lehine (3-5), matematik ve sosyal bilgiler öğretmen adayları arasında sosyal bilgiler öğretmenliği lehine (3-6), matematik ve Türkçe öğretmen adayları arasında Türkçe öğretmenliği lehine (3-7) ve okul öncesi ve sınıf öğretmen adayları arasında sınıf öğretmenliği lehine (4-5) anlamlı farklılık olduğu gözlenmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın sonuçlarına göre öğretmen adaylarının *coğrafya okuryazarlığı* algılarının yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin alt boyutlarına bakıldığında ise öğretmen adaylarının *lokasyon bilme becerisi* boyutundaki algılarının yüksek düzeyde olduğu, *insan ve çevre etkileşimini anlama becerisi* boyutundaki algılarının yüksek düzeyde olduğu ve *coğrafi bilgi ve eleştirel düşünme becerisi* boyutundaki algılarının orta düzeyde olduğu bulunmuştur. Üst düzey coğrafya okuryazarlık algı düzeyi coğrafya bilgisinin tam anlamıyla beceriye dönüştüğünü gösteren bir boyuttur. Ancak öğretmen adayları arasında bu düzeyde yüksek beceri algısının oluşmadığı görülmektedir. Coğrafya Dersi Öğretim Programı’nda (MEB, 2011) eskiye nazaran öğrencilere coğrafi beceri kazandırma ön planda tutulmaya çalışılmış ise de öğretmenlerimizin bu konuyu ihmal ettikleri öğrencilerin coğrafi beceri kazanma düzeylerinden anlaşılmaktadır. Kocalar ve Demirkaya (2014) farklı lise türlerindeki öğrencilerle yaptıkları araştırmalarında öğrencilerin coğrafya derslerinde herhangi bir beceri kazanmadıkları ifadesine yer vermişlerdir. Ünlü (2011) ise lise öğrencileri üzerinde coğrafya derslerinde coğrafi becerilerin gerçekleşme düzeyi üzerine yaptığı çalışmada öğrencilerin günlük yaşamlarında işe yarayabileceğine inandığı becerileri kazandıklarını belirlemiştir. Bu sonuca göre coğrafya derslerinin amaçlarının daha çok bilme ve tutum düzeyinde yoğunlaştığı ancak beceri düzeyinin yeterli olmadığını göstermektedir.

Öğretmen adaylarının *coğrafya okuryazarlığı* algılarının erkek öğretmen adaylarının kız öğretmen adaylarına göre coğrafya okuryazarlığı algı düzeylerinin anlamlı farklılık yaratacak düzeyde daha iyi olduğu gözlenmiştir. Ölçeğin alt boyutlarına bakıldığında ise erkek ve kız öğretmen adaylarının *lokasyon bilme becerisi* algı düzeylerinin denk olduğu, erkek öğretmen adaylarının kız öğretmen adaylarına göre *insan ve çevre etkileşimini anlama becerisi* algı düzeylerinin biraz yüksek olduğu fakat bunun anlamlı farklılık yaratmadığı ve erkek öğretmen adaylarının kız öğretmen adaylarına göre *coğrafi bilgi ve eleştirel düşünme becerisi* algı düzeylerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Kubiato, Jankoand ve Mrazkova (2012) 7. sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmalarında erkek öğrencilerin %45’inin, kız öğrencilerin ise %30’unun coğrafya derslerini sevdiklerini tespit etmişlerdir. Bu durumun erkek

öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı düzeyinin kız öğretmen adaylarına göre yüksek çıkmasıyla bağlantılı olduğu söylenebilir.

Öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı düzeyleri sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Sınıf düzeyi 2 olan öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı düzeyleri ile sınıf düzeyi 3 olan öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı düzeyi arasında 2.sınıf düzeyinde olan öğretmen adayları lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Alt sınıflarda coğrafya okuryazarlığı algı düzeylerinin yüksek çıkmasında coğrafya derslerinin birinci ve ikinci sınıfta olmasına ve liseden yeni gelen öğrencilerin coğrafya bilgilerinin henüz taze olmasına bağlanabilir. Öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı düzeyi bölüm/anabilim dallarına göre anlamlı farklılık göstermiştir. Buna göre; BÖTE, sınıf ve sosyal bilgiler öğretmen adayları arasında sınıf ve sosyal bilgiler öğretmen adayları lehine, fen bilgisi, sınıf, sosyal bilgiler ve Türkçe öğretmen adayları arasında sosyal bilgiler, sınıf ve Türkçe öğretmen adayları lehine, matematik, sınıf, sosyal bilgiler ve Türkçe öğretmen adayları arasında sınıf, sosyal bilgiler ve Türkçe öğretmen adaylarının lehine, okul öncesi ve sınıf öğretmen adayları arasında ise sınıf öğretmeni adayları lehine anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Buna göre sözel bölümde öğrenimlerine devam eden öğretmen adaylarının, sayısal bölümlerde öğrenimlerine devam eden öğretmen adaylarına göre ve coğrafya dersi alan öğretmen adaylarının coğrafya dersi almayan öğretmen adaylarına göre coğrafya okuryazarlığı algı düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı düzeyleri coğrafi bilgilerle test edilmemiştir. Kullanılan ölçek maddelerine göre kendilerini coğrafya okuryazarlığında nasıl gördükleri sorgulanmış ve buna göre coğrafya okuryazarlık algı düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Literatürde yapılan ve sadece coğrafya okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik olan bazı çalışmalarda ise coğrafya okuryazarlığı düzeyi düşük tespit edilmiştir (NGS, 1988; NGS, 1994; Saarinen ve MacCabe, 1995; Torrens, 2001; NGRS, 2006; Oigara, 2006; Gençtürk, 2009). Bu araştırmaların sonuçlarından yola çıkarak; öğretmen adaylarının kendileri coğrafya okuryazarlığı algılarının yüksek olduğunu düşünmelerine rağmen, coğrafya okuryazarlığı düzeylerinin düşük olduğu söylenebilir.

Coğrafya okuryazarlığı becerilerinin tüm boyutlarıyla öğretmen adaylarına kazandırılabilmesi için, eğitim fakültelerinde sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği anabilim dalları dışındaki bölüm ve anabilim dallarında da coğrafya derslerinin konulması ve okutulması gerekmektedir. Bundan yola çıkarak göreve talip olan öğretmen adaylarının görev yaptıkları ülkelerini, bölgelerini ve çevrelerini tanımadıkları ve bulundukları ortam şartlarını değerlendiremedikleri sürece onlardan beklenen görev ve sorumluluğu da yeterince üstlenemeyecekleri düşünülmektedir. Ayrıca Coğrafya okuryazarlığı becerilerinin öğretmen adaylarına kazandırılabilmesi için coğrafya öğretimi ile teknoloji arasında işbirliği sağlanmalı, öğrencilere kazandırılan becerilerin kullanılabilmesi ve onları başka alanlara transfer edebilmeleri için fırsatlar oluşturulmalıdır. Bu sayede günümüz ihtiyaçlarına cevap verebilen kavramsal bilgilerle donanmış coğrafya okuyazarı bireyler yetiştirmek mümkün olabilecektir.

KAYNAKÇA

- AKENGİN, H. (2013). *Genel fiziki coğrafya*. Hamza Akengin ve İskender Dölek (Editörler), Pegem Akademi Yayınları, Ankara
- ALIM, M. (2008). Lise öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 13(19), (25-32)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015

- ALKIŞ, S. (2006). Sınıf öğretmeni adaylarının Avrupa birliği ülkelerini haritada konumlandırma becerileri. *İlköğretim Online*, 5(2), (25-34), [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr>
- ALTINBILEK, M. S. ve SANALAN V. A. (2005). Coğrafya okuryazarlığı I: giriş. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 13(341-357).
- BACKLER, A. and STOLTMAN, J. (1986). The nature of geographic literacy. *ERIC Clearing House for Social Studies/Social Science Education*, Bloomington.
- DEN BROK, P., LEVY, J., WUBBELS, T., & RODRIGUEZ, M. (2003). Cultural influences on students' perceptions of videotaped lessons. *International Journal of Intercultural Relations*, 27, (355-374).
- DİKMENLİ, Y. (2014). *Geographic literacy perception scale (GLPS) validity and reliability study*. *Mevlana International Journal of Education (MIJE)* Vol. 4(1), (1-15), [Online]: <http://mije.mevlana.edu.tr/http://dx.doi.org/10.13054/mije.13.43.4.1>
- GENÇTÜRK, E. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- GENÇTÜRK, E. (2013). *Sosyal Bilgiler için çoklu okuryazarlıklar*, Ebru Gençtürk ve Kadir Karatekin (Editörler), Pegem Akademi Yayınları, Ankara
- İLHAN, A., GÜLERSOY, A. E., ve GÜMÜŞ, N. (2013). Coğrafya dersi (ortaöğretim) başarısını etkileyen faktörlerin öğrenci görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6), (61-77).
- KARABAĞ, S. (2001). *Sosyal bilgiler programlarında coğrafya konularının içeriği ders kitabı inceleme kılavuzu.*, L. Küçükahmet ve C. Şahin (Editörler), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KARASAR, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KOCALAR, A. O. ve DEMİRKAYA, H. (2014). Coğrafya öğrenmek niçin önemlidir? Lise öğrencilerinin algıları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 32, (123-144).
- KUBIATKO, M., JANKO, T. AND K. MRAZKOVA, (2012). Czech student attitudes towards geography, *Journal of Geography*, 111(2), (67-75).
- MEB (2011). Coğrafya dersi öğretim programı (9,10,11, ve 12.sınıflar), Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- MCBETH W., HUNGERFORD, H. R., MARCINKOWSKI, T., VOLK, T. and MEYERS, R. (2008). *National Environmental Literacy Asesment Project: Year 1, National Baseline Study of Middle Grade Students; Final Research Report*, Florida Institute of Technology, Melbourne, Unpublished Project Report. USA.
- NATIONAL COUNCIL FOR GEOGRAPHIC EDUCATION (NCGE). (1998). *The complex issue sfacing your community and business require geographi cknowledge* [Brochure]. Indiana, PA: NCGE. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2010, 2 (1), (110- 132) <http://www.ncge.org/publications/resources/business/page2.html>
- NATIONAL GEOGRAPHIC-ROPER PUBLIC AFFAIRS (NGRS) (2006). *Geographic literacy study*. Prepared for: The National Geographic Education Foundation National Geographic Society NW Washington, D.C.

- NATIONAL GEOGRAPHIC SOCIETY (NGS). (1994). *Geography for life: The national geography standards*. Washington, DC: Author.
- OIGARA, J. (2006). *A multi-method study of background experiences influencing levels of geographic literacy*. Unpublished Ph.D. Thesis Binghamton University. USA.
- ORGANISATION FOR ECONOMIC COOPERATION AND DEVELOPMENT-(OECD) (1995). *Literacy, economy and society: Results of the first international literacy survey*. Paris.
- ROGERS, L. (1997). *Geographic literacy through children's literature*. Colorado. Teacher Ideas Pres.
- SAARINEN, T. F., and MACCABE C. L. (1995). World patterns of geographic literacy based on sketch map quality. *The Professional Geographer* 47(2), (196-204).
- STOLTMAN, J. P., (1991). *Teaching geography at school and home*. Eric Clearing House for Social Studies. Social Since Education. Bloomington. ED 335284.
- TORRENS, P. M. (2001). Where in the world? Exploring the factors driving place location knowledge among secondary level students in Dublin, Ireland. *Journal of Geography*, 100(2), (49-60).
- ÜNLÜ, M. (2011). Coğrafya derslerinde coğrafi becerilerin gerçekleşme düzeyi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(4), (2155-2172).
- WINSHIP, J. P. (2004). *Geographic literacy and world knowledge among under graduate college students*. Unpublished Master Theses. Virginia Polytechnic Institute and State University, Blacksburg, Virginia

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

DİKMENLİ, Y., Öğretmen Adaylarının Coğrafya Okuryazarlığı Algı Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi, *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/3 Winter 2015, p. 353-368, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7155>, ANKARA-TURKEY

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/3 Winter 2015

